

"לפני שיהיה מאחר" ערך האחריות בעשרה בטבת

מה מציין עשרה בטבת בלוח השנה העברי? מתי באמת החל חורבן ירושלים?

קהל היעד: חיילים הגורם המעביר: מפקד משך השיעור: 30 דקות

מטרות:

- החייל יכיר את צומות החורבן ואת סיפור חורבן בית ראשון.
- החייל יבין את משמעותה של האחריות וחשיבותה.
- החייל יבין כיצד בא לידי ביטוי ערך זה בצבא וביחידה.

למפקד/ת! מעגל השנה היהודי מפגיש אותנו עם זמנים שונים, שהשפעתם מורגשת ביחידה הצבאית. אנו רואים בחגים ובמועדים הזדמנות משמעותית לקיום שיח חינוכי – ערכי ביחידה. אנו מציינים את יום **עשרה בטבת** כיום צום ואבלות כחלק מצומות על החורבן הלאומי בימי בית המקדש הראשון והשני. **המערך הנוכחי** עוסק בסיפור חורבן הבית הראשון ובערך האחריות הנלמד ממנו, וביכולתו לסייע לך לחיזוק ערך האחריות ביחידתך. **בהמשך המערך מופיע סרטון המתאר את החורבן. נא וודא כי קיים מקרן ורמקולים. במידה ואין, מצורף נספח המתאר את החורבן.**

חלק א' – על מה צמים בעשרה בטבת? (כ-15 דקות)

פתיחה

שאל/י במילים שלך:

- מי יודע מה מציינים השבוע?
- מישהו שמע על עשרה בטבת? מה קרה בתאריך הזה?

לאחר תשובות החיילים, הסבר/י במילים שלך על צומות החורבן ועל עשרה בטבת:

לוח השנה היהודי כולל בתוכו ארבעה ימי צום וזיכרון המוקדשים לחורבן שני בתי המקדש, וחורבן הקיום הלאומי היהודי בארץ ישראל. חז"ל¹ אמרו: "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה"², שכן האבל מבטא אי השלמה עם החיסרון. ימי הצום אינם מוקדשים רק לזיכרון ההיסטורי, אלא לחשבון הנפש ולמשמעות האירועים לחיינו בהווה. לא לחינם נקבעו במסורת היהודית ארבעה ימים שונים המיועדים לזיכרון החורבן - כל אחד מהם הוא בעל מסר ייחודי הקשור לאירוע או נקודת זמן משמעותית בסיפור החורבן. אחד מהימים הללו הוא יום **עשרה בטבת** שנקבע ליום צום וזיכרון בגלל אירוע משמעותי שקרה בו: **ביום זה החל המצור על ירושלים בזמן בית המקדש הראשון. מצור שסופו הוא חורבן העיר, שריפת המקדש וגלות העם מארצו.**

¹ חכמינו זיכרונם לברכה – כינוי להנהגה הרוחנית הלכתית מהמאה ה-3 לפנה"ס עד המאה ה-6 לספירה.
² תלמוד בבלי מסכת תענית דף ל עמוד ב.

על פי תיאורם של הנביאים, החורבן הפיזי הוא תוצאה של קלקול מוסרי קודם, מתוך הנחה שחברה איננה מתמוטטת אלא אם אחז בה השבר מבפנים, ולכן ימים אלו, וביניהם עשרה בטבת, כוללים עיסוק בתיקון המוסרי.

צפו בסרט "הכיבוש הבבלי וחורבן הבית הראשון"³ המתאר את סיפור החורבן על שלביו השונים וממחיש את המצור החורבן. אם אין אפשרות לצפות בסרט, ספר לחיילך בקצרה את סיפור החורבן ורצף המאורעות, לשם כך ניתן להיעזר בנספח.

קוד QR - קישור לצפייה בסרט:

סרטון זה מתאר את שלושת השלבים הראשונים של החורבן, השלב הרביעי שהוא רצח גדליה בן אחיקם המצוין כיום צום בתאריך ג' בתשרי – לא מסופר בו.

השלם/י את ההסבר על צום גדליה:

לאחר החרבת העיר ושריפת בית המקדש הראשון, רוב היהודים הוגלו לבבל. קבוצה קטנה של יהודים נשארת בארץ ומקבלת אוטונומיה מצומצמת בהנהגת גדליה בן אחיקם. בתאריך ג' בתשרי נרצח גדליה בן אחיקם על ידי מתנקש יהודי. אירוע קשה זה מחסל את שארית היישוב היהודי בארץ ישראל והנותרים בורחים למצרים.

שאל/י את החיילים:

- האם הסרט/ תיאור האירועים חידש לכם משהו? מה?
- האם הייתה נקודה בסרט/ בסיפור שנגעה בכם? משהו שהזדהיתם אתו? מדוע?

חלק ב': "הרבה מאוד תלוי בכם" (כ- 10 דקות)

ראינו את ארבעת ימי הצום על החורבן, מה אירע בכל יום, ואת סדר האירועים. החל מהטלת המצור, דרך הבקעת העיר, חורבן המקדש, וחיסול היישוב היהודי בארץ ברצח גדליה בן אחיקם.

שאל/י את החיילים:

- מה מייחד את עשרה בטבת ביחס לשאר ימי האבלות?

³ הסרטון באדיבות מכון מגל"ים – עיר דוד

הסבר/י במילים שלך: לעומת שלושת ימי האבלות האחרים, ביום עשרה בטבת לא אירע חורבן ממשי. המיוחד ביום זה - בו החל המצור על ירושלים, הוא שיום זה מסמל את תחילתו של התהליך הקשה של החורבן. החורבן לא אירע ביום אחד, אלא היה תהליך ארוך של הדרדרות מוסרית וחברתית, תהליך שהיה ניתן לעצור אם רק היה מי שיזהה אותו וייקח אחריות בזמן.

• לפי הבחנה זו, מה ניתן ללמוד מיום עשרה בטבת?

אחת הסיבות לציון עשרה בטבת הוא המסר אותו ניתן ללמוד מיום זה, מסר של אחריות. הטלת המצור על העיר הייתה אמורה לשמש תמרור אזהרה וקריאת השכמה לתושבי ירושלים - עכשיו זה הזמן להתעורר, לשים לב למתרחש ולתקן את המצב. כדור השלג שהחל להתגלגל יכול להפוך למפולת כבדה, ואכן המצור מסתיים כעבור שנה וחצי בחורבן בית המקדש הראשון. לעומת השאננות המוסרית בה היו שרויים תושבי ירושלים אותה מתארים הנביאים, בא יום עשרה בטבת ו"אומר" לנו: תהיו אחראיים - שימו לב למתרחש סביבכם, קחו אחריות וטפלו בבעיות ובאתגרים כשהם קטנים, בטרם יהפכו לצרה גדולה. חלק מהותי של האחריות הוא תשומת הלב למתרחש.

קרא/י או בקש מאחד החיילים לקרוא:

מתוך נאום יצחק רבין ז"ל בפני מסיימי מחזור בביה"ס לפו"מ:

"לאחת הבעיות הכואבות שלנו יש שם, שם פרטי ושם משפחה – זהו צירוף שתי המילים "יהיה בסדר". צירוף המילים האלה שרבים מאתנו שומעים בחיי היום יום של מדינת ישראל הוא בלתי נסבל. מאחורי שתי המילים האלה חבוי בדרך כלל כל מה שלא בסדר: יהירות ותחושת ביטחון עצמי מופרז, כח ושררה שאין להם מקום. ה"יהיה בסדר" מלווה אותנו כבר זמן רב, שנים, והוא סממן לאווירה הגובלת בחוסר אחריות ברבים מתחומי חיינו...

השירות בצה"ל... תובע מן המשרתים בו, מכס, מאותה חבורה שאתם שייכים אליה, שורה ארוכה ארוכה של תכונות וכישורים אשר מייחדת אתכם מקבוצות רבות אחרות באוכלוסייה. היא הופכת אתכם לקבוצת איכות שמדינה שלמה ודואגת יכולה להשעין את ראשה על כתפיה ולדעת שבטחונה נמצא בידיים הטובות ביותר... מה אני רואה לעצמי זכות וחובה לתבוע מכס? בראש ובראשונה אחריות. נותנים בידכם גורל חיי אנשים אחרים... אל תאמרו אי אפשר היה למנוע, אל תאמרו זו היה גזירת גורל. אין זה כך, הרבה מאוד, כמעט הכול, תלוי בכם"

יצחק רבין (1922-1995) היה הרמטכ"ל השביעי של צה"ל וראש ממשלת ישראל.

קיים/י דיון עפ"י השאלות הבאות:

- לפי יצחק רבין מה מבטא הביטוי "יהיה בסדר"? מדוע?
- לאור דבריו של יצחק רבין מהי משמעותה של האחריות?
- למה התכוון יצחק רבין באמרו למפקדים "כמעט הכול תלוי בכם"? האם זה נכון?
- מהם הדברים שגורמים לאדם לקחת אחריות?

ערך האחריות מציב רף גבוה של מעורבות, יוזמה, ושותפות כדי להבטיח כדברי יצחק רבין ש"מדינה שלמה ודואגת... יכולה לדעת שבטחונה נמצא בידיים הטובות ביותר".

בקש/י מאחד החיילים לקרוא (כדאי שיקריא מתוך פק"ל רוח צה"ל):

ערך האחריות: "החייל יראה עצמו שותף פעיל בהגנה על בטחון המדינה, אזרחיה ותושביה. החייל יפעל תוך גילוי מתמיד של מעורבות, יוזמה ושיקדה, בשיקול דעת ובמסגרת סמכותו, כשהוא נכון לשאת באחריות לתוצאות פעולותיו"

- כיצד ניתן לממש את ערך האחריות בחיי היום יום שלנו ביחידה?
- כחיילים, מה אתם לוקחים אתכם מיום עשרה בטבת?

דגש למפקד: ניתן לדבר באופן כללי כיצד ניתן להגיע למימוש ערך האחריות ביחידה הצבאית, אולם יש לכוון את החיילים לתת דוגמאות מוחשיות למקומות ולדרכים בהם יש צורך בלקיחת אחריות ובהגדלת ראש.

חלק ג': סיכום (כ- 5 דקות)

- למדנו על הרקע ההיסטורי לצומות על חורבן בית המקדש, ומשמעותם בימינו.
- למדנו על צום עשרה בטבת כיום שמסמל את תחילתה של הדרדרות, הדרדרות שהיה ניתן לעצור.
- למדנו על ערך האחריות, משמעותו וחשיבותו בצבא וביחידה.
- הבא בפני חיילך את ה"אני מאמין" הפיקודי שלך על חשיבותה של האחריות ומשמעותה למשימה הצבאית, **תן דוגמאות** מחיי היום יום ע"מ להמחיש את הדברים.
- ניתן לסכם במילותיו של הרב אהרון ליכטנשטיין:

"המסר של עשרה בטבת הוא, שגם באירוע שאינו מרקיע שחקים, לאחר החורבן, עלינו לעשות את הספירה לאחור ולראות שהניצנים של אותן שלהבות, שאחזו במזרח בט' באב, הועלו כבר בי' בטבת. ככל שאנו בוחנים את ההיסטוריה, אנו למדים שאין להתמקד רק... באירוע המסעיר עצמו, אלא לראות את התהליך גם בשלבי המוקדמים. המסר המוסרי מכך הוא חדוד תודעת השתלשלות העבר, וראיית הענפים היוצאים מהשורש".
הרב אהרון ליכטנשטיין (1933-2015) היה ראש ישיבת הר עציון באלון שבות חתן פרס ישראל לספרות תורנית ודוקטור לספרות אנגלית.

נספח

סיפור החורבן

: הסיפור בו אנחנו עוסקים הוא חורבן בית המקדש הראשון בשנת 586 לפנה"ס לערך. ארבעת ימי הצום מסודרים לפי סדר האירועים. תחילת החורבן הוא במצור שהוטל על ירושלים על ידי הבבלים בשנת 588 לפנה"ס לערך והחל **בעשרה בטבת**. המצור ארך כשנה וחצי עד שהובקעה חומת העיר בחודש תמוז, אירוע שמצוין בצום **י"ז בתמוז**. לאחר שהוקעה חומת העיר והעיר נכבשה, מגיע שיאו של החורבן בשריפתו של בית המקדש בירושלים בתאריך **ט' באב**. גם לאחר החורבן הקשה והגליית רבים מהעם, נותרה בארץ קבוצת יהודים מצומצמת בראשות גדליה בן אחיקם, שנרצח על ידי מתנקש בתאריך **ג' בתשרי**. בעקבות הרצח שאר העם בורח למצרים. מותו של גדליה מסמל את סופו המוחלט של היישוב היהודי בארץ.

